

СУЧАСНА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Лапка Оксана Ярославівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

У період реформування усіх сфер життєдіяльності суспільства, перерозподілу повноважень у системі органів державної влади конституційна політика за ступенем своєї негайності все більше і більше висувається на перший план серед інших різновидів правової політики. Цінність її нині різко підвищується у зв'язку з необхідністю конституційно-правової модернізації українського суспільства й держави, на часі суттєві зміни у змісті та основних напрямів даного виду політики.

У сучасній юридичній науці практично відсутні фундаментальні дослідження, присвячені власно юридичному аналізу сценаріям трансформації правової політики взагалі та конституційно-правової політики в Україні зокрема. Новітні ґрунтовні напрацювання з відповідної проблематики мають

переважно російські корені та теоретико-правовий зміст, а саме таких правників: А. Малька [1, 2], М. Матузова [3], М. Ісакова [4] та ін. Окремим аспектам досліджуваної теми присвячені небагаточисельні наукові статті сучасних українських правознавців: Ю. Барабаша [5], О. Бідея [6], М. Почтового [7], В. Селіванова [8], С. Орлова [9].

Правова політика - це науково обґрунтована, послідовна та системна діяльність державних і муніципальних органів по створенню ефективного механізму правового регулювання, по цивілізованому використанню юридичних засобів у досягненні таких цілей, як найбільш повне забезпечення прав і свобод людини й громадянина, укріплення дисципліни, законності та правопорядку, формування правової держави та високого рівня правової культури у житті суспільства і держави. Правова політика, по-перше, ґрунтується на праві, по-друге, здійснюється правовими методами; по-третє, охоплює правову сферу діяльності; по-четверте, підкріплюється, коли це потрібно, силовим началом, примусом; по-п'яте, являється публічною, офіційною; по-шосте, відрізняється нормативно-організаційними началами

Будучи різновидом правової політики, конституційно-правова політика, по-перше, - це науково обґрунтована, системна діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань по створенню ефективного механізму конституційно-правового регулювання, по оптимізації конституційного розвитку країни; по-друге, конституційно-правову політику необхідно розглядати як певну ідеологію, навколо якої мають будуватися конкретні реформи, що ведуть до масштабних якісних змін, оновлення або створення нових інституцій, що створюють умови для перетворення міжлюдських стосунків у сфері політичних, економічних, соціальних відносин на сучасних засадах визнання принципів демократії, верховенства права та прав людини, ринкової економіки, соціальної держави, усталених міжнародних норм та принципів співіснування країн [11, с. 1].

Сутність конституційно-правової політики полягає у юридичному закріпленні та охороні конституційного устрою на основі реалізації діючого законодавства, використання політичної влади, надання основних організаційно-юридичних умов здійснення прав і свобод особи, підтримки балансу між сферою державно-політичних відносин і сферою громадянського

суспільства [От^Г^ВДБ не ^,„,„еделеш,, с. 133]. ^

с ^

Конституційно-правова політика переважно складається із вироблення та втілення юридичних ідей стратегічного напрямку, у прийнятті, удосконаленні та реалізації Конституції і конституційного законодавства. Представляє собою систему пріоритетів у конституційно-правовій сфері, ґрунтується на загальноновизначених нормах міжнародного права. Вона орієнтує суспільство та органи публічної влади на вирішення актуальних проблем сьогодення - на захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права, прогресивний юридичний розвиток тієї чи іншої країни та оптимізацію її конституційно-правового регулювання. Вона необхідна для формування повноцінної та ефективної правової системи суспільства, бо стрижнем цієї системи виступає саме Конституція.

Конституційно-правова політика - це послідовна, системна, науково обґрунтована діяльність органів публічної влади та громадських об'єднань направлена на створення ефективного механізму конституційно-правового регулювання, забезпечення прав і свобод людини й громадянина, формування правової держави.

Специфіка конституційно-правової політики полягає у тому, що це такий вид політики, який найбільше знаходиться до загальнодержавної політики. Такий стан випливає із того, що Основний закон суспільства і держави представляє собою вищий політико-юридичний документ, у якому політика і право повинні знаходитися у органічній єдності. Політична направленість Основного Закону, одна із найважливіших властивостей, що обумовлює її особливу роль у правовій системі, особливе соціальне значення у суспільстві. Тому Конституція створюється державою з метою досягнення переважно певних політичних цілей і повинна бути наділена необхідними для цього якостями.

Здійснення комплексної конституційної реформи сьогодні має стратегічний та загальнонаціональний характер. Конституція України 1996

Єдиною на протязі усього періоду її визивала до себе суперечливе відношення. Відповідно, розробка та прийняття нової Конституції України стало необхідним в силу ряду об'єктивних факторів та обставин: по-перше, Основний Закон в повній мірі не виконав своєї історичної місії, не став основним юридичним гарантом захисту особи, суспільства, нації, інструментом захисту конституційно-правового інституту прав і свобод особи. Зокрема, у Конституції 1996 року в недостатній мірі закріплені головні забезпечувальні засоби прав і свобод - юридичні обов'язки; по-друге, діючий Основний Закон все більше входить у протиріччя із самим політико-правовим життям українського суспільства, з реформами пов'язаними із втіленням принципу стримувань та противаг в системі органів публічної влади; по-третє, соціально-економічна та політико-правова модернізація українського суспільства не може відбуватися на основі спірної нормативної бази, бо легітимність Конституції України 1996 року до теперішнього часу піддається сумніву у вітчизняних наукових та політичних колах; по-четверте, доопрацювань потребує перший розділ Конституції України, у напрямку розширення та дотканої деталізації норм пов'язаних із правовим статусом інститутів громадянського суспільства (громадських об'єднань, органів місцевого самоврядування), а також національних меншин в Україні та питань, що торкаються захисту мов регіональних меншин; по-п'яте, у чинній Конституції України відсутні самостійні розділи, присвячені Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Рахунковій палаті України, у яких би чітко встановлювався їхній правовий статус.

Наведені вище обставини та аргументи не претендують на всеосяжність та достаточність, мають орієнтовний, показовий характер, але разом із тим, достатні для прийняття рішення на користь необхідності прийняття нової Конституції України - Конституції переважно для громадянського суспільства, а не державного апарату, до того ж позбавленої вказаних вад та інших недоліків.

Розробка та прийняття Конституції довготривалий процес, що вимагає концептуального та політично виваженого підходу і відповідно залучення до нього фахівців конституціоналістів, які б вибудували професійно-наукове бачення сучасної конституційно-правової політики в Україні. Сьогодні конституційна політика повинна напрацьовувати юридичні алгоритми вирішення конституційно-правових проблем, попереджувати негативні ситуації у відповідній сфері, пропонувати механізми юридичного планування.

Відповідно, сутність конституційно-правової політики повинна полягати у гарантуванні реалізації прав, свобод, законних інтересів особи, забезпечувати гармонію між державно-правовою сферою і громадянським суспільством.

Список використаних джерел:

1. Малько А.В. Конституционная политика как особая разновидность правовой политики // <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=26&art=788>.
2. Малько А.В. Конституционно-правовая политика современной России: Проблемы и пути решения // Право и политика. - 2001. - № 6. - С. 10-16
3. Матузов Н.И. Российская правовая политика: Курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. М.: Норма. 2003. - 367 с.
4. Исаков Н.В. Правовая политика современной России: проблемы теории и практики: дисс...доктора юрид. наук: 12.00.01 / Исаков Николай Васильевич. - Ростов-на-Дону, 2004. - 412 с.

5. Барабаш Ю. Правова політика у сфері прав людини: шляхи підвищення ефективності / Ю. Барабаш // Право України. - 2009. - № 4. - С. 55-60.
6. Білей О. Ефективність правової політики / О. Білей // Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. - 2007. - № 5. - С. 123-125.
7. Почтовий М.М. Про поняття «правової політики» в загальній теорії права / М.М.Почтовий // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. - 2009. - № 6 (67). - С. 95
8. Селіванов В. Правова політика України (деякі теоретичні питання сутності, змісту та технології) / В.Селіванов // Право України: Юрид. журн. - 2001. - № 12. - С. 6-14.
9. Орлов С.Ф. Особливості правової політики в Україні / С.Ф. Орлов // Державотворення та правотворення в Україні. - 2008. - С. 192-195.
10. Муромцев Г. И. Правовая политика: специфика понятия и ее преломление в постсоветской России // <http://www.centrlaw.ru/publikacii/Muromtsevi/index.html>.
11. Модернізація України: пріоритети реформ // Дзеркало тижня. - № 14. - 10 квітня. - 2010.

ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ ТА ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Бондар Юрій Михайлович, доцент кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Правова система України виникла об'єктивно у період досягнення радянської правовою системою «точки біфуркації», коли ця система згідно з основними засадами синергетики руйнувалася.

Як і будь-яка інша, правова система України складається з трьох основних частин: інституційної, функціональної та нормативної.

До інституційної частини входять суб'єкти права (фізичні та юридичні особи та їх об'єднання), що є її елементами. Складноорганізованим суб'єктом, покликаним виражати інтереси всього суспільства, є держава. Реалізація правового статусу держави здійснюється через утворені нею органи, які здійснюють правотворчі, правозастосовні, правотлумачувальні та правореалізаційні функції. Саме такі види діяльності відповідних органів держави є засобом досягнення правопорядку – основної мети функціонування правової системи. Загалом можна відзначити тенденцію до формування інституційної частини правової системи України відповідно до сучасних європейських правових вимог, а ті недоліки, які виникають у ході цього процесу, є показниками його складності, які відповідно необхідно вивчати, аналізувати та вживати адекватних заходів з їх подолання.

Інституційна частина тісно взаємодіє з функціональною частиною правової системи України. Правотворча, правозастосовна, правотлумачувальна та правореалізаційна діяльність відповідних державних органів та інших суб'єктів є не лише засобом досягнення правопорядку, але й способом вираження зв'язків між елементами правової системи. Ці зв'язки виникають як результат діяльності суб'єктів права та знаходять свій вияв у правових відносинах. Останні, залежно від суб'єктів цих зв'язків, можуть бути владними (субординаційними) та невладними (координаційними).

Важливу роль у виникненні зв'язків між суб'єктами виконує нормативна частина правової системи України. Об'єктивною основою її реформування є, насамперед, система права, від стану якої залежить не тільки стан системи законодавства, але й забезпечення зв'язків між усіма елементами правової системи, а також зв'язків між правовою системою, з одного боку, та іншими підсистемами (економічною політичною, культурною тощо) соціальної системи суспільства - з іншого [1].

Наша країна сьогодні потребує масштабної модернізації всіх сфер життя. Успішна модернізація країни є запорукою динамічного та демократичного розвитку країни. Такий розвиток приведе до скорочення відставання України від розвинутих країн світу та закладе підвалини до постійного оновлення в майбутньому.

Для ефективних змін у державі загалом та з метою вдосконалення правової системи України, зокрема, слід здійснювати реформування за такими головними напрямками та у таких сферах:

- модернізація держави як інституту. Важливим елементом такої модернізації є докорінна зміна формату спілкування держави та громадян;

- модернізація соціально-економічної сфери, яка із сутнісного боку передбачає в першу чергу модернізацію системи соціального захисту населення в широкому розумінні цього слова;